

Nr 577

Av herr **Rydén**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, angående anslag för budgetåret 1957/58 till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I en klart formulerad mening har departementschefen uttryckt det väsentliga i dagens läge inom bostadspolitiken vid sidan om nödvändigheten av att successivt avskaffa de generella subventionerna, och det är, när han på sid. 47 i Kungl. Maj:ts prop. nr 100 säger: "I den mån bostadsproduktionen kan förbilligas, vinnes inte endast lägre hyror och bostadskostnader utan också utrymme för en ökning av bostadsbyggandet."

Efter detta konstaterande har departementschefen ett litet resonemang om de blygsamma försök, som gjorts för att komma till rätta med detta centrala problem. Sålunda säger han, att delade meningar gör sig ibland gällande i frågan, huruvida bostadsbyggandet bedrivs effektivt och rationellt om jämförelser göres med vår övriga industri, jämförelser, som icke utfaller gynnsamt för bostadsproduktionen. Men, säger statsrådet, det framstår som tämligen meningslöst att diskutera i vad mån byggnadsindustrin hittills motsvarat rimliga krav i fråga om rationalisering och produktivetsförbättring. "Ty under senare år har en rad initiativ tagits i fråga om forskning och rationaliseringsarbete på byggnadsområdet. Dessa initiativ har emellertid inte hunnit ge mera påtagliga resultat, men mycket talar för att under de närmaste åren betydande framsteg kan komma att redovisas."

Det är ganska märkligt att i dagens läge intet positivt grepp — inte ens ett försök till att ernå lägre byggkostnader — framlägges i årets bostadspolitiska proposition. Enligt mitt förmenande var departementschefen inne på en framkomlig väg härvidlag, då han genomförde en maximering av belåningsvärdena för statligt belånade bostadshus från den 1 januari 1956. Detta försök möttes emellertid av en kortsynt och ovederhäftig kritik främst av stora grupper byggnadsarbetare, de allmännyttiga bostadsföretagen och även en rad kommunalmän m. fl.

I all korthet skall här lämnas en redogörelse för olika byggtekniska åtgärder och materialförenklingar, som har stor inverkan på förbilligandet av bostadsbyggandet. Främst bör då framhållas, att genom vissa förenklingar kan stora besparingar ernås, förenklingar, som icke inverkar på byggnadernas *bostadsvärde*. Samtidigt vill jag påpeka att den statliga kontrollen av bostadsbyggandet genom bostadsstyrelsen uniformerat bostä-

terna i Sverige. Denna stelbenthet har försvårat anpassningen till de bostadssökandes olika önskemål och resurser att betala för sin bostad. Vissa missförhållanden har ibland kunnat uppstå i så måtto att man främst kalkylerat med vad man kunnat få låna och därefter rättat sina byggnationer.

1) Parkett som golvbeläggning kan i stor utsträckning ersättas av linoleum. Besparingar inte bara med hänsyn till det förenklade underarbetet och den lägre materialkostnaden utan också genom en förkortning av byggtiden uppnås härigenom.

2) Fabrikstillverkade inredningsdetaljer, såsom köksinredningar, färdigmålade radiatorer, fönster, dörrar och trappor etc. sänker också byggkostnaderna, främst genom förkortningen i byggtider. Det finns f. n. t. o. m. fabrikstillverkade badrum, som levereras full färdiga och som inte ens får låsas upp förrän bygget är färdigt. Beträffande färdigtillverkade och färdigmålade köksinredningar har HSB varit en föregångare. Vissa lagrings-, transport- och emballeringssvårigheter bör emellertid lösas för att man skall nå mer vittgående resultat härvidlag för hela branschen.

3) S. k. elementbyggen av olika slag (monteringsfärdiga block) kan otvivelaktigt nedbringa byggkostnaderna liksom de cementgjutna husen. Genom förenklingar i dessa avseenden kan en hel del mureriarbeten bortfalla. Tyvärr har dylika förenklingar för den skull motarbetats från denna yrkesgrupp. I detta sammanhang vill jag framhålla, att när man numera gjuter cementplattor i formar och bygger väggar på detta sätt, får man fram avsevärt vackrare och jämnare ytor än tillförne. Härigenom kan måleriarbetena väsentligt förenklas. Allmänheten är emellertid ofta starkt konventionellt bunden till att efterfråga äldre former av målningsarbeten, som ställer sig avsevärt kostsammare.

Upplysningsarbete kan härvidlag fylla ett stort ekonomiskt ändamål och borde ha ägnats större utrymme av olika statliga myndigheter, som sysslar med våra bostadsproblem.

4) Förenklingar av badrummen, som nu drar stora kostnader, kan åstadkommas genom att konventionella inredningsdetaljer såsom dyrbar golvbeläggning och golvisolering slopas.

5) Källarlösa trevåningshus bör komma till större användning och stora besparingar göras.

6) El-ledningar, som nu nästan undantagslöst gömmas i de murade eller gjutna väggarna och som orsakar stora kostnader inte bara vid själva bygandet utan också vid eventuella ändringsarbeten, bör naturligtvis kunna läggas öppna eller eventuellt dolda i plasthöljen eller rör.

Denna detalj kan givetvis, liksom övriga här ovan uppräknade, på intet sätt minska bostadsvärdet, medan de däremot betyder minskningar i byggkostnaderna.

7) Slutligen bör här också framhållas att det kan vara all anledning att noga överväga och meddela de boende vilka kostnader som är förenade med att man håller sig med en balkong eller en öppen spis — detaljer som mycket ofta finns till av slentrian eller därför att det av en del människor anses vara "fint". Nog borde väl även härvidlag ett upplysningsarbete ha ett visst fog för sig.

Denna lilla provkarta har jag velat ta fram för att exemplifiera en del av de möjligheter som föreligger att nedbringa byggkostnaderna. Dessa exempel bör emellertid kompletteras med några andra synpunkter.

En stor del av byggkostnaderna utgöres av arbetslöner. Det är allom bekant, att vi har en skicklig arbetarstam inom byggfacket, men det är också lika välkänt att arbetskostnaderna är höga och starkt varierande i olika delar av vårt land. Delvis beror variationerna på klimatologiska förhållanden, men om man tar vederbörlig hänsyn härtill så ligger ändock vissa städer avsevärt sämre till i vad gäller byggkostnaderna än andra. Man kan, när man gör dylika jämförelser, icke undgå konstatera hurusom t. ex. Stockholm, när det gäller s. k. dagtider, ligger synnerligen oförmånligt till vid en jämförelse med t. ex. Malmö. Överallt har man klart för sig, vilka anledningarna är härtill liksom till den låga andelen ackordsarbete. Och man ställer sig då frågande inför det bristande intresse, som förmärkts att rätta till detta.

I dagens läge står vi inför behovet av att öka vårt bostadsbyggande under en följd av år, och när vi dessutom måste slopa de generella bostads-subventionerna, som för nybyggda hus med dagens ränteläge innebär grovt sett minst tio kronor per kvm våningsyta, då framstår det såsom synnerligen angeläget att söka bygga billigare.

Enligt mitt förmenande kan man åstadkomma ett förbilligande av bostadsbyggandet genom att generellt sänka de maximala belåningsvärdena för statlig belåning av flerfamiljshus med förslagsvis 5 %. Om detta genomföres, anser jag att någon sänkning av tertiärlånets övre gräns nu ej bör vidtagas, utan att som hittills de allmännyttiga bostadsföretagen, de kooperativa och de enskilda företagen skall komma i åtnjutande av tertiärlån intill resp. 100 %, 95 % och 85 % av avkastningsvärdet enligt ovan. Jag anser dock att det vore synnerligen betydelsefullt för bostadsproduktionen att så snart som möjligt åstadkomma ett konkurrensförhållande på mer likvärdiga villkor de olika företagsformerna emellan.

Vidare anser jag, att under den närmaste fyraårsperioden, då vi är i särskilt stort behov av att öka antalet lägenheter, bör staten icke sänka de för bostadsbyggandet erforderliga lånebeloppen även om belåningstaket sänkes.

Om belåningstaket sänkes med 5 % kommer i runt tal ytterligare 2 500

å 3 000 tvårumslägenheter att kunna byggas inom ramen för nuvarande statliga lånebelopp. Skulle trots detta icke sammanlagt ca 260 000 lägenheter uppnås inom en fyraårsperiod, anser jag att en justering uppåt av de statliga lånebeloppen, som ställes till bostadsbyggandets förfogande, är befogad.

Med ovan angivna förslag måste bostadsproduktionen kunna förbilligas och lägre hyror ernås samtidigt som utrymme erhålles för en ökning av bostadsbyggandet inom nuvarande statliga ram för långivningen. När de generella bostadssubventionerna med all rätt successivt avvecklas, måste det framstå som ett oeftergivligt krav att på allt sätt söka förbilliga bostadsbyggandet utan att minska bostadsvärdet och på så vis motverka hyresökningarna.

Det synes mig som om staten, med den inblandning den har i vårt bostadsbyggande, har lika stort ansvar att söka ordna detta som att man fullt riktigt höjer bostadsbidragen för de familjer som är i behov av denna hjälp.

Genom de åtgärder, som här föreslagits och varigenom bostadsbyggandet kommer att hållas på en mycket hög nivå, kan man även tillse att vår nuvarande arbetarstam inom byggfacket får full sysselsättning. Här kan erinras om att de utbetalade arbetslöshetsunderstöden inom byggfacket för 1956 beräknas ha uppgått till omkring 32 miljoner kronor.

Jag har genom ovan angivna förslag icke velat föreslå någon ändring i propositionens förslag till långivning för enfamiljshus.

Förslag till praktisk byggforskning

För närvarande bedrivs en del byggforskning i såväl statlig som enskild och även facklig regi. Resultaten som framkommer, i den mån de redovisas, har icke varit särskilt revolutionerande. Man kan därför ifrågasätta, om icke tiden nu vore mogen för att särskilt aktualisera denna fråga. Jag vill föreslå att socialministern snarast tillsätter en utredning, dock icke av det konventionella formatet, utan en praktiskt verksam utredning.

Ett lag, bestående av skickliga byggnadsarbetare, konstruktörer, arkitekter, tidsstudiemän och en bostadsforskare, skulle erhålla i uppdrag att producera ett flerfamiljshus av icke alltför ringa omfattning — ev. på 50 lägenheter eller något dyligt — och under arbetets gång noga penetrera sina erfarenheter. Konferenser skulle regelbundet hållas t. ex. varje vecka, då man systematiskt skulle tränga in i de olika problemen — inte bara rent byggtekniskt utan även ur planerings- och ekonomisk synpunkt etc. Samtliga i laget skulle delta i dessa konferenser, såväl de som förtroendemän sysselsatta byggarbetarna som teknici, arkitekter, konstruktörer och övriga. Dessutom skulle ersättning likformigt utgå till samtliga, enär alla ju

skulle betraktas som utredningsmän och följaktligen vara lika värdefulla för laget-utredningen.

Sedan forskningsarbetet slutförts för flerfamiljshus skulle ett liknande arbete genomföras för enfamiljshus.

Resultatet av ett sådant s. k. teamwork skulle icke enbart bli en skriftlig redogörelse av vedertaget format, utan även ett faktiskt av utredarna slutfört arbetsprov.

Med hänvisning till ovanstående föreslår jag,
att riksdagen måtte

- 1) besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att bestämmelserna i fråga om högsta belåningsvärde för statligt belånade flerfamiljshus sänkes med 5 %,
- 2) besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning avseende praktisk byggforskning efter de linjer i lagarbetets form, som uppdragits i denna motion.

Stockholm den 29 mars 1957

Ebbe Rydén
